

Radnóti Miklós első illusztrátora, Túri-Tauber Vilmos

Illés Nóra

ilnori580@gmail.com

ELTE Tanárképző Központ

Rajz- és vizuális kultúra tanár szakos hallgató

Túri-Tauber Vilmos volt Radnóti Miklós első verseskötetének illusztrátora. A festőművész a *Kortárs* című folyóiratban tűnt fel, s ugyancsak a *Kortárs* 1929. december 30-i számában közölték Radnóti *Pogány köszöntő* című versét. Az ezt a címet viselő kötet pedig 1930 márciusának elején jelent meg a *Kortárs* kiadásában. Egy-egy verset beszédes, az értelmezést más, a képzőművészet látásmódjával is gazdagító illusztrációk kísérnek.

Kulcsszavak: Radnóti Miklós, illusztrátor, Túri-Tauber Vilmos, első kötet, életrajz, munkásság, képzőművészet

Túri-Tauber élete

Avitéz szolnoki Scheftsik György dr. szerkesztői elnöksége alatt, 1935-ben kiadott *Jász-Nagykun-Szolnok vármegye multja és jelene* című monográfia (Scheftsik, 1935) többek között tartalmazza Mezőtúr település egykori lakosai közt Tauber Izidor nevét is. Ő az adattár szerint szakmáját tekintve ékszerész, aki 1870-ben született a galíciai Szamborban (ma Szambir, Ukrajna). Mesterségével kapcsolatos tanulmányait követően Békéscsabán is dolgozott üzletvezetőként. Később Mezőtúron önálló üzlete lett, emellett a Kereskedelmi Egyesület, az Ipartestület, az Izraelita Hitközség és a Szentegylet vezetőségi tagja volt. Feleségül vette Pomerancz Sárát, akitől négy gyermeke született: Berta, Antónia, Rezső és Vilmos. Üzletét 1934-ben kibővítette, és „képzőművészeti főiskolát végzett fiával” együtt vezette. Az ő fia, Vilmos lett Radnóti Miklós első kötetének illusztrátora.

Tauber Vilmos főbb életrajzi adatai egy amerikai adatbázisban lelhetők fel. A Washington D. C.-ben található The United States Holocaust Memorial Museum által létrehozott „Holokauszt túlélők és áldozatok adatbázisa”¹ (eredeti nyelven: *Holocaust Survivors and Victims Database*) mint Bács-Bodrog megyéből elhurcolt

¹ *Holocaust Survivors and Victims Database*. The United States Holocaust Memorial Museum. https://www.ushmm.org/online/hsv/person_view.php?PersonId=5862364 (2020.03.23.)

zsidót tartja számon. Tauber eszerint 1909. január 30-án született Mezőtúron, zsidó családban.

Iskolái elvégzése után beiratkozott a budapesti Magyar Képzőművészeti Egyetemre, ahol 1930-tól 1933-ig volt az intézet hallgatója.² Ismert művészi működése is erre a három budapesti évre tehető. Művésznévként felvette szülővárosa nevét.

Tanulmányai befejezése után, 1934-ben hazatért Mezőtúrra, ahol ezután apjával közösen vezették üzletüket (*Scheftsik*, 1935). Az ezt követő időszakból alig van róla információ, gyakorlatilag a művészi tevékenységgel is felhagyott.

A The United States Holocaust Memorial Museum adatbázisa szerint 1943. február 15-én halt meg. A regiszter több, egyelőre megválaszolhatatlan kérdést is fölvet: bár benne a születési hely és az édesapa neve jól van feltüntetve, az édesanyja itt nem Pomerancz, hanem Tomcsányi Sára.³ Nem tudjuk emellett, hogy 1943-ban miért volt a mezőtúri Tauber a délvidéki Bács-Bodrog megyében.

Munkássága

A Budapesten töltött évek alatt Túri-Tauber fokozatosan kapcsolódott be a helyi művészeti életbe: 1930 és 1933 között főként képzőművészeti kiállításokon, azok plakátjain, valamint különböző folyóiratok, magazinok rovataiban találkozhatunk nevével. A festőművész a *Kortárs* című folyóiratban tűnt fel, 1929 decemberében; ez arra enged következtetni, hogy már a főiskola elkezdése előtti időszakban is Budapesten tartózkodott.

1929-től 1931-ig Radnóti is a lap munkatársa volt: tagja volt a szerkesztőségének, verseket és kritikákat publikált benne. Már hazatért Reichenbergből (ma Liberec, Csehország), ahol egy évig textilipari tanulmányokat folytatott, de még nem volt a szegedi egyetem hallgatója. Korai írásai különféle lapokban jelentek meg, korábban részben szerkesztette az „1928” című lapot is, legfontosabb publikációja azonban az 1929 júniusában napvilágot látott *Jóság* című antológia, amelyben nyolc fiatal költőtársával együtt adta közre verseit. A *Kortárs* ezután Radnóti és társai számára az újabb „szellemi műhelyet” képezte (*Ferencz*, 2009. 136. o.).

Túri-Tauber Vilmos is hasonló céllal csatlakozhatott a fórumhoz.

2 *A Magyar Képzőművészeti Egyetem hallgatói*. Magyar Képzőművészeti Egyetem. <https://www.mke.hu/hallgatok/index.php?func=search&q=Tauber%20Vilmos&from=0&step=100&q=1> (2023.01.04.)

3 *Holocaust Survivors and Victims Database*. The United States Holocaust Memorial Museum. https://www.ushmm.org/online/hsv/person_view.php?PersonId=5862364 (2020.03.23.)

1. ábra – Túri-Tauber Vilmos: Sétálók
(Fotó: Illés Nóra)

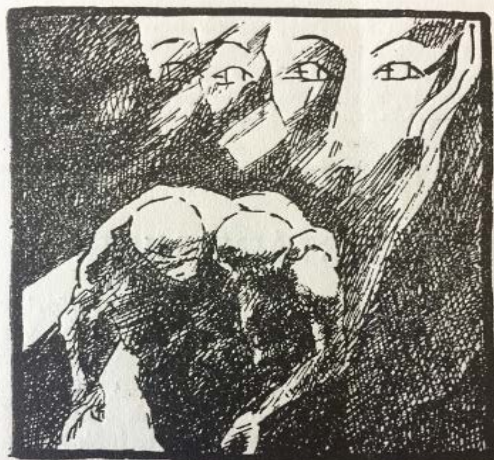
A *Kortárs* című „társadalomkritikai, irodalmi és művészeti szemle” 1929. november 20-án publikálta első számát. Összesen 11 számot adott ki, egészen a havilap 1931-es megszűnéséig. A szerkesztőség az olvasóhoz szóló köszöntésben a következőképpen fogalmazta meg a folyóirat programját az első szám első oldalán: „Hol van, aki ma még hinni tud a szó szentségében, a művészet áhítatos voltában, akinek igazságérzete csorbítatlan, aki felér bizonyos etikai magaslatokig, aki – leírni is félve merjük a szót – idealista is tud lenni” (Sz. n., 1929, idézi Ferencz, 2009. 137. o.). Legfőként tehát az igazság és az áhítat eszméjét, a „szép és igaz romantikus programját” kívánták hirdetni, mindezt első-sorban az ifjú nemzedék hangján, amely a „tragikusan érett fiatalság tudatával, új alapokat lefektető magabiztos hitével, építő erejével” tör utat a társadalomban és a művészetben.

Az 1929. december 30-án megjelent számban már együtt, de még egymástól függetlenül szerepelnek. Ez a szám mindkettejük számára fordulópont: a költő itt publikált először – a Glatter nevet elhagyva – Radnóti Miklósként (Berda József *Öröm* című verseskötetéről írt bírálatát jegyezte) (Radnóti, 1929a), Túri-Taubernek pedig itt jelent meg az első illusztrációja a Mária Béla által írt, *Az új olasz lira* című tanulmány végén, a 15. oldalon (1. ábra). A mű a *Sétálók* címet viseli, szignált, 1930-as évszámmal. A *Sétálók* egy átlós kompozícióban megalkotott illusztráció, amelynek készítése során Túri-Tauber nem bocsátkozott részletekbe, amint az a háttér épületekre emlékeztető, szögletes mintáin vagy a kép középpontjában lévő emberek kidolgozottságán is látható. Maguk az utcán *sétálók* – mozdulataikból és alkatukból ítélve – fiatalok. Két férfialak közt egy nő, akiket vélhetően a részegítő szerelem, a bohém, léha és hedonisztikus látásmód vezérel. Túri-Tauber

valószínűleg így kívánhatta kiemelni a *Mária Béla* (1929) tanulmányában írt megállapításokat. A szerző szerint ugyanis az olasz líra reneszánsza összefügg a hírhedtté vált futurizmussal, az olasz futurista temperamentum sajátja pedig többek között a merészség, a hirtelen nagyot akarni vágyás, az agresszivitás és a nő karnális értelmezése.

A készítési technikát nem tüntetik fel, de minden bizonnyal linóleummetszetről van szó; ez megállapítható a kizárólag feketén vagy fehéren ábrázolt formákból (melyeknek széleit közelről szemlélve a magasnyomás nyomai is fellelhetők), a vésésnek köszönhető elmosódás nélküli, éles vonalhatásokból, a linófesték egységes, sűrű feketeségéből (amely az alkotás kereteként is szolgál, megjelentve egyúttal a linóleum peremét), illetve az ecset- vagy tollvonások nyomainak hiányából. Túri-Tauberék korában is meglehetősen népszerű volt ez a grafikai eljárás, ő maga és Radnóti későbbi illusztrátorai is éltek vele.

Ugyancsak a *Kortárs* 1929. december 30-i számában közölték Radnóti *Pogány köszöntő* című versét (Radnóti, 1929b). Ezt később még egyszer megjelentették: a költemény az 1930. február 11-i számban ismét napvilágot látott, ezúttal mint a hamarosan megjelenő kötet beharangozóját – a *Kortárs hírei* rovat a *Pogány köszöntő* 1930 februárjára várható piacra kerülését propagálta a *Kortárs* könyvkiadványainak sorozatában (Ferencz, 2009. 143. o.). A kötet végül kis csúszással, március elején jelent meg. A *Kortárs* március 20-i száma így hirdette: „A *Kortárs* kiadásában megjelent és minden könyvkereskedésben kapható: Radnóti Miklós: *Pogány köszöntő*” (Sz. n., 1930, idézi Ferencz, 2009. 143. o.). A lapszám 27. oldalán Lakatos Péter Pál kritikája olvasható, valamint Túri-Tauber Vilmos újabb grafikája látható (2. ábra), amely a *Variáció szomorúságra* című vershez készült.

Turi-Tauber Vilmos: Illusztráció Radnóti Miklós: *Variáció Szomorúságra* c. verséhez

2. ábra – Turi-Tauber Vilmos: Illusztráció Radnóti Miklós: *Variáció Szomorúságra* c. verséhez
(Fotó: Illés Nóra)

A folyóiratban ekkor fordult elő utoljára Túri-Tauber neve. Így elmondható, hogy a művész és a lap együttműködése egy rövid időszakra korlátozódott, és Radnóti kötetének megjelenésével véget is ért.

*

Túri-Tauber azonban nemcsak a *Kortárs*ban volt jelen, hanem mint kiállító művész is. Érdemes ezeket az eseményeket is számba venni.

A Nemzeti Szalon képzőművészeti egyesület 1931 áprilisában rendezte meg a VI. Tavaszi Szalon kiállítását. Az itt bemutatott alkotásokat a Szinyei Merse Pál Társaság bírálóbizottsága állította össze. A képek nemcsak megtekinthetők, hanem megvásárolhatók is voltak; a Tavaszi Szalon katalógusában a kiállított műtárgyak jegyzékének 122. számú tétele Tauber Vilmos *Leányfej* című „pastell”-képe, melynek ára 150 pengő volt (*Tavaszi Szalon*, 1931).

1932. január 11-én a *Nemzeti Sport* (!) hasábjain írtak róla: „*Illusztratív problémák*. A vonalhatások erőteljessé tételének problémái foglalkoztatják Turi-Tauber Vilmost. Élénk színharmóniák, jó életlátás teszik európai nivójúvá műveit.” (*Káldor*, 1932. 7. o.). A cikkből sajnos nem derül ki, a cikkíró hol, milyen kiállításon látta a művész képeit. Végül Adler Wolf (az Adler Ernő vagy Adler Kaba neveken is ismert) képzőművész életrajzában említi meg az OMIKE egy kiállítása kapcsán. Az OMIKE (Országos Magyar Izraelita Közművelődési Egyesület) 1909-ben alakult meg, és „kulturfeladatai közé iktatta fiatal zsidó tehetségek támogatását, hogy ilyen módon ismertessék meg kiváló képességeiket a magyar zsidó társadalommal”, ahogy azt az *Ujság* című folyóirat is közli 1933. január 28-án megjelenő számában, *Az OMIKE művészeti programja* címmel (*Sz. n.*, 1933. 8. o.). Az egyesület Üllői út 11–13. szám alatti székházában 1933-ban bemutatkozhattak a zsidó származású képzőművész hallgatók. A kiállító fiatalok névsorában pedig, többek között, Tauber Vilmos neve is szerepelt.

Az imént említett kiállításokon megjelent alkotások pontos tulajdonosa, lelőhelye és állapota jelenleg nem ismert. Viszont már a híradásokból is kiderül, hogy nem egy „egyműves” alkotó képei díszítik Radnóti Miklós első kötetét.

A Pogány köszöntő

A kötet 1930 márciusának elején jelent meg a *Kortárs* kiadásában. Pozitív fogadtatásban részesült, a valódi elismerést azonban Bálint György kritikája (Nyugat, 1930. jún. 1.) jelentette Radnóti számára. Bálint amellet, hogy tiszteletben tartotta és elfogadta a költő világát, a tökéletes líraiság mércéjével mérte a *Pogány köszöntő* verseit, szerinte Radnóti mondanivalói ennek teljességgel megfelelnek, és a kötet egy meglehetősen tehetséges ifjú lírikus bemutatkozását prezentálja (*Ferencz*, 2009. 156–157. o.).

Radnóti nagy gondal, tudatossággal alkotta meg a Pogány köszöntő szerkezetét: versei öt ciklusba vannak rendezve, ezeknek mindegyike összefüggő tematikai egységet

képez, egyúttal összeköti őket a végig jelen lévő lírai én személyes hangvétele (*Ferencz*, 2009. 152. o.).

A könyv belső borítója után, a 4. oldalon a következő tájékoztatás olvasható: „Ez a könyv a KORTÁRS irodalmi és művészeti szemle megbízásából a 'Budapesti Irodalmi és Nyomdai Rt.' betűivel ötszáz számozott példányban nyomatott, melyek közül az első huszonöt könyv Túri-Tauber Vilmos három illusztrációjával merített papíron és kézzel számozva könyvbarátok számára készült. Ezeket a példányokat a költő kézjeggyével látta el” (*Radnóti*, 1930. 4. o.). Az 500 példányban megjelent kötetből tehát 25 bibliofil változatú példány tartalmazza csak Túri-Tauber műveit (*Balogh*, 2001).

A grafikák beszámozatlan, íveken kívüli lapokon egészítik ki a *Pogány köszöntő* költeményeit. Önálló címmel nincsenek ellátva, így az olvasó az elhelyezkedésük és a környező versek elolvasása alapján tudja meghatározni, melyik darabhoz kapcsolódhatnak (*Balogh*, 2001). Mivel a képek több aspektusból is hasonlatosak egymáshoz, az egyes illusztrációk alatt közvetlenül azon szempontok szerint folytatok egyéni elemzést, amelyek a képről alkotott impressziót, a kompozíciót, valamint a grafika és vers közti kapcsolatot érintik. Ezt követően térek rá a további szempontokra, amelyek alapján mindhárom művet együttesen jellemzem.

Az első illusztráció a *Sirálysikoly*-ciklusban, a *Sok autó jár itt* és a *Szegénység és gyűlölet verse* című költemények között található (3. ábra).

3. ábra – Túri-Tauber Vilmos első illusztrációja a *Pogány köszöntő*ben.

(Fotó: Bíró-Balogh Tamás)

A képre tekintve egyértelműen a romantikus mozdulatokkal ábrázolt szenvedés, a társadalom általi kiteszítottság, elszigeteltség, az ezek miatti gyötrődés a legszembetűnőbb,

hangulata meglehetősen nyomasztó. Szinte disztópikus gondolatokat ébreszt e falanszterszerű ábrázolás, ahol a gépiesen berendezkedett társadalom nem tűri meg az önálló elképzelésekkel bíró egyéniséget.

A grafika minden bizonnyal a *Szegénység és Gyűlölet* verséhez készült, hiszen olyan eseményeket jelenít meg, amelyek e költemény első versszakában is jelen vannak: „Testvér, én éjjelenként füstfűrtös, fekete / tűzfalak tövén aludtam a szegénység és / gyűlölet álmaival s kiforgatott zsebekkel / ordítottam a szegénység dalát az aranyméhű / kazánok felé!” (Radnóti, 1930. 25. o.). A kép alján fekvő emberalak tehát bizonyosan maga a lírai én, aki a kormos tűzfalak tövén szenved. Innen kitekintve, az ábrázolt látkép távolabbi pontján jobbról menetelnek egységesen és szimbolikusan a társadalmat alkotó, dolgozó emberek, akik azokat a bizonyos „aranyméhű kazánokat” fűthetik az általuk cipelt fával. A háttérben gyárkémények sejlenek fel, amelyekből szintén „füstfűrtök” áradnak, ezzel is fokozva a teljes ábrázolt jelenet komorságát. A mű tehát lényegre törően foglalja össze a vers kezdőképének motívumait.

A második grafika a *Variációk szomorúságra*-ciklusban a *Variáció szomorúságra* és a *Békesség* című verseket választja el (4. ábra).

4. ábra – Túri-Tauber Vilmos második illusztrációja a Pogány köszöntőben.

(Fotó: Bíró-Balogh Tamás)

A képről alkotott első benyomás a sejtelmes álomszerűség. Láthatóan nem realiztikus a koncepció, a mű üzenete önmagában rejtélyes. A szemlélő tekintetét a három arc szemei vonzzák magukhoz elsőként, amelyek nem pusztán az alattuk álló emberalakok felé néznek, mindenképp befolyással is vannak rájuk. Az arcok szemei, az alattuk húzódó sűrű, egyenes vonalak, valamint az emberalakok mozgólatai hangsúlyozzák ki

a rajz átlós kompozícióját. Az összhatás kissé félelemkeltő, egyúttal az ábrázolt jelenet elgondolkodtató volta miatt lebilincselő.

A grafika a *Variáció szomorúságra* című vershez készült, efelől a *Kortárs*-beli közlés révén is megbizonyosodhatunk. A költemény igen gazdag az ábrázolásra alkalmas költői képekben, Túri-Tauber azonban vélhetően a legdalszerűbb versszakot ragadta meg az illusztráció elkészítéséhez: „a fájdalmak kertjéből jöttem / ahol sirást hozott / a szél a nap az eső / a köd a hold a hó / az ég az ég az ég is!” (Radnóti, 1930. 32. o.). A rajz által megjelenített három, egymás által félig takart arc szimbolizálhatja e hármas egységbe foglalt természeti képek variációit. Emlékeztetnek az antik irodalom istenségeire is, akik az emberek hite szerint rendelkeztek a természet jelenségei felett. Az alattuk lévő, egymást támogató emberalakok felülnézetből való ábrázolása utalhat a lírai én kiszolgáltatottságára, az élet megrázkódtatásaival szembeni alárendeltségére. Az alakok erős árnyékolása és a kép sötét tónusainak túlsúlya pedig harmonizál a költemény alapmótvumaival, a sírással és a fájdalommal.

Az illusztráció kapcsán további megfigyelésem, hogy szinte tökéletesen illene az előző grafika vonatkozásában említett *Sok autó jár itt* című vershez is, melyet Radnóti a féltestvéreinek – húgának – címzett. A költemény következő részletei ugyanis meglepő realiztikussággal öltenek képi formát a grafika által: „Testvérem, látod, ketten vagyunk: egy apa / álma és két anya kínja sikoltoz bennünk. / Két szép ölelésnek emlékeképen, látod, / itt maradtunk, két nagy álomemlék és álmaink / a reggelbe csúsznak, nappali tarlón álmodunk / és karonfogjuk egymást ha járunk.” (Radnóti, 1930. 24. o.).

A harmadik műalkotás a *Jámbor napok*-ciklusban, az *Ófény, ragyogás, napszemü reggel!* és az *Ádvent. Kései ember* című költemények között helyezkedik el (5. ábra).

5. ábra – Túri-Tauber Vilmos harmadik illusztrációja a Pogány köszöntőben .
(Fotó: Bíró-Balogh Tamás)

A három illusztráció közül mindenképpen ez keltheti a legpozitívabb impressziót a szemlélőben. Elsődlegesen a központi szerepet kapó Nap vonzza a tekintetet, és akár a valódi, napfény által vakító látképek esetében, fokozatosan bontakoznak ki a részletek a grafika alsó felében. Melegséget, reményt, szinte megtisztító érzéseket közvetít.

A mű az *Ó fény, ragyogás, napszemü reggel!* című vershez készült, melynek a következő részletei ihlethették meg leginkább Túri-Taubert: „Ó fény, ragyogás, napszemü reggel! / Imádkozz! és / mutasd meg magad, mert / üvegpártokon állunk és / átlátszók vagyunk. [...] Ó, csengenek a partok és remegnek; / torkunk áhitatot küld a ködök után / és megsimogatjuk a napot a / szemünkkel és a szemünk fájnak! [...] csillogó reggeleken is kiáltom / hogy érted csillognak a megcsengő / partok és érted a napszemü távol!” (Radnóti, 1930. 40. o.). A grafika tehát a partokon álló versszereplőkön túl a költemény leglényegibb elemét hangsúlyozza, magát a Napot, a fényességet, az ébredést.

A műveket minden esetben egységes méretű, vastag, fekete keret szegélyezi, amely sötétebb maguknál a rajzoknál. Lehetséges, hogy ezek a linómetszéshez hasonló nyomástechnikával készültek, de elképzelhető az is, hogy Túri-Tauber egyszerűen megfestette őket. Maguk az alkotások szintén monokrómok, a világos papíron minden ábrázolás fekete. Elkészítési technikájukat tekintve párhuzamos, helyenként átlós sraffozással készültek. Az erős tónusok a vékony vonalak sűrűsödésének köszönhetően, illetve az átlós vonalkázás által épülnek fel. A művész kivitelezésükkor vékony hegyű rostirónt, valamint tustollat alkalmazhatott. Az alkotások így főként technikájukat illetően térnek el Túri-Tauber másik ismert művétől, a *Kortárs* folyóiratban megtalálható linómetszettől (1. ábra), stílusuk is csupán a különböző elkészítési eszközök és módszerek miatt bocsátkozik jobban a részletekbe.

Ugyan nem ismerjük annak pontos okát, hogy a *Pogány köszöntő*nek miért éppen e verseihez készültek az illusztrációk, az viszont elmondható róluk, hogy remek kiegészítői a kötetnek, felerősítve az általuk megjelenített költemények hangulatát, üzenetét.

Illusztrációim Radnóti Miklós kiválasztott verseihez

A linómetszés, noha nem rendelkezik oly mélyen gyökerező múlttal, mint az ősi kínai-japán kultúráig visszanyúló fametszés, az 1800-as évek vége óta egyre nagyobb népszerűségnek örvendő sokszorosító eljárás. A linómetszetek összességében maganyomás útján készülő grafikai műalkotások, amelyek esetében a nyomófelületet egy linóleumlemez síkja képezi, tehát annak meg nem munkált részei eredményezik magát a nyomatot. Metszésekor V vagy U alakú, acélból készült, fanyelű vésővel vésik ki a művészek azokat a rajzelemeket, amelyeket fehérnek (vagy a papír színével megegyezőnek) szánnak, hogy azok mélyebb fekvésüknél fogva ne hagyjanak nyomot nyomtatáskor a

papíron. A magasnyomás folyamatakor a megvésett, majd festékanyaggal behengerelt linóleumlemez az alapfelületre fektetett papírlapra nyomják, majd manuálisan vagy gépi technikával egyenletesen eloszló nyomást gyakorolnak az egész felületre. A technika, bár nem a legalkalmasabb az apró részletekben gazdag művek megalkotására, remekül alkalmazható nagyvonalú grafikai munkák létrehozására és dekoratív folthatások elérésére (Nagy, 2008).

A kutatások során a linómetszés mint technika felkeltette az én érdeklődésemet is, ezért elhatároztam, hogy a tanulmányozott Radnóti-kötetektől kiválasztok egy-egy verset, amelyet saját készítésű linómetszettel illusztrálok. Radnóti lírájában különösen szépnek találok a szerelem és a természet együttes jelenlétét és összekapcsolódását, ezeket a motívumokat szem előtt tartva határoztam meg tehát a költeményeket. A *Pogány köszöntő*-kötetből a *Tavaszi szeretők versét*, a *Lábadozó szél* című könyvből a *Boldog, hajnali verset*, az *Ének a négerről, aki a városba ment* című költeményből S. Szőnyi Lajoshoz hasonlóan egy versszakot, az *Újhold*-kötetből pedig a *Szerelmes vers az erdőn* című művet illusztráltam. Az alkotások elkészítéséhez 10,5 cm széles, 15 cm hosszú és 0,3 cm vastag linóleumlapokat használtam, valamint a korábban említett vésőkést, linóleumfestéket és festőhengert. A megvésett, majd festékkel behengerelt lemezeket manuális technikával rajz- és festőpapírra nyomtam (1. Melléklet).

Irodalom

- Balogh Tamás (2001): *Egy Radnóti-dedikáció körül*. Szeged: A Móra Ferenc Múzeum Évkönyve: Irodalom- és Művészettörténeti Tanulmányok 3., Szeged. 188–189. http://epa.oszk.hu/01600/01609/00035/pdf/MFME_EPA01609_2001_irod_188-189.pdf (2020.04.01.)
- Ferencz Győző (2009): *Radnóti Miklós élete és költészete*. Osiris Kiadó, Budapest.
- Káldor László (1932): Képzőművészet. *Nemzeti Sport*, 24. 8. sz. 7.
- Mária Béla (1929): Az új olasz lira. *Kortárs*, 1. 2. sz. 14–15.
- Nagy Sándor Zoltán (2008): *Linómetszés: Grafikai technikák, történeti áttekintő*. http://www.grafikanagy.hu/koskaroly/11b/lino_KESZ_10.01..pdf (2020.04.19.)
- Schefftsik György (1935): *Jász-Nagykun-Szolnok vármegye multja és jelene*. Magánkiadás. http://vfk.vfmk.hu/00000113/adat_71.htm (2020.03.24.)
- Sz. n. (1929): Az olvasóhoz. *Kortárs*, 1. 1. sz. 1.
- Sz. n. (1933): Az OMIKE művészeti programja. *Ujság*, 1933. január 28. 8. <http://omike.hu/omike/omike-1908-1944> (2020.03.31.)
- Radnóti Miklós (1929a): Berda József: Öröm. *Kortárs*, 1. 2. sz. 12.
- Radnóti Miklós (1929b): Pogány köszöntő. *Kortárs*, 1. 2. sz. 18.
- Radnóti Miklós (1930): *Pogány köszöntő. Versek*. Kortárs Kiadó, Budapest.
- (Tavaszi Szalon) *Tavaszi Szalon. A kiállított műtárgyak jegyzéke*, 122. (1931) Budapest. https://library.hungaricana.hu/hu/view/ORSZ_NEMG_NemzetiSzalon_1931/?p-g=255&layout=r&query=tauber%20vilmos (2020.03.31.)

1. Melléklet

TAVASZI SZERETŐK VERSE

Látod!
boldog csókjaink öröme
harsog a fák közt és
árnyékkal áldja
testünket a táj! hallod,
hogyan terül a fűvön a
fény és pattan a fákon
dallal a hajtás! csak
csörgető fekete tücskök
zaja dicséri most
fűnek és fának
jó örömét! nézd

a vizen, messze partok
homályos tövén
tükrösen fénylik
tavaszi kedvünk! mert
mi vagyunk most a fű,
a fa, a part, az öröm is
és szépszavú áldása
a tájnak!

BOLDOG, HAJNALI VERS

Verebek pengtek az útszéli porban
és árnyékok daloltak boldogan
házunk előtt a fán, mert tudták
reggelre asszonnyá leszel már s
mire tél lesz, megjön a gyermek!
Éjjel, csokor orgonával a karjai
közt ma, gyerek lopta magát
a bokrok alatt és látod hiába
már! elhullajtott virág festi
nyomát a fűvön át!

Most kinn jársz a homályban és
szemeiddel költöd a kertet, csak
áldott tested leng ijedten az
alvó út fölött! mert ráfagyott a
hajnali harmat a gyöngye virágra
s még nem kelt föl a nap!
De hallod, bokorban a madár
már leengedi szárnyát, repülni
készül s énekel! nézd, napvirradás
ez, mert szerelemre születél s
ébredő lépteidtől a kert
lelkesen újra kivirágzik!

ÉNEK A NÉGERRŐL, AKI A VÁROSBA MENT (részlet)

Itt született a legény s itt nőtt,
a lány is itt született s nőtt,
megeste őket a langyos trópusi eső,
kerítő ünnepeken egymásra fújta
kedvük a jószagú szél!

SZERELMES VERS AZ ERDŐN

Olyan ez az erdő, mint szíves kedvesed,
ki kétfelé nyílik fektében előtted
és mégis körülzár s őrzi életedet
kemény karikában; úgy őrzi, hogyha nősz,
csak fölfele nőhetsz, mint fölfele nő itt
ez az erdő s köszönt napos kalappal!
S olyan kedvesed is, mint itt ez az erdő,
hol árnyékkal foltos csöndben fagy a gyanta,
de mégis dalolós ragyogás vonul át,
ha fölébred a szél s megfujja a lombot;
a szerelem téged is így ragyog által
s vigyázó keze óv sűrű bajoktól!

